

KERÉKGYÁRTÓ GYÖRGYNÉ-SZARVAS BEATRIX

AZ ALAPSTATISZTIKA OKTATÁSA A BOLOGNAI KÉPZÉSI RENDSZERBEN – KEZDETI TAPASZTALATOK

2007 tavaszán a Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kara konferenciát szervezett a gazdasági felsőoktatás modernizációjáról. A konferencia plenáris ülésből és két szekcióülésből (közgazdasági és módszertani szekció) állt. A következőkben a módszertani szekció vitája nyomán foglalják össze gondolataikat a szerzők. Következő számunkban beszámolunk a közgazdasági szekció megállapításairól.

Az európai felsőoktatási térség létrehozását elindító, 1999. június 18-án aláírt Bolognai Nyilatkozatban megfogalmazott fő célok:

- a többciklusú képzés, amelynek első lépcsője a legalább három évig tartó alapképzés (BSc, BA), a második lépcsője a mester szintű képzés (MSc, MA);
- a kimeneti követelmények, kompetenciák megjelenítése;
- a kreditrendszer, továbbá a minőségbiztosítás alkalmazása.

A hazai felsőoktatás reformja, modernizálása az ezredforduló előtti években már napirenden volt, a bolognai folyamat elindulása nélkül is szükségessé vált, azonban ehhez kapcsolódva határozott irányt és keretet kapott.

Az egyes felsőoktatási intézményeknél a képzés átalakításának előkészítő munkálatai váltakozó intenzitással, de lényegében 2002-től folytak. Az építkezés, a fejlesztési munkálatok az első ciklusú képzéssel (BA, BSc) indult, de az első ciklus (az alapképzési szint) és a második ciklus (a mesterképzés) kidolgozása sajnálatos módon nem folyt párhuzamosan. A gazdasági felsőoktatásban az új rendszerű képzés előkészítését, bevezetését a Humán-erőforrás Fejlesztési Operatív Program (HEFOP) segítette a bekapcsolódó intézmények, mint konzorciumi tagok részvételével.

Első lépésként a HEFOP vezetése kidolgozta és elfogadta a képzési elveket, ismeretköröket és a fő képzési irányokat (a képzés alapvető moduljait, blokkjait, a fő kreditarányokat). A gazdasági képzés két fő ága a közgazdasági ág és az üzleti ág e tevékenység operacionalizálására, összefogására munkabizottságokat hozott létre, amelyeknek súlyponti feladatait képezte az alapszakok közös tantárgyaihoz és az egyes szakok tantárgyaihoz mintatantervek, tantárgyi programok, forrásanyag-gyűjtemények kidolgozása, tananyagkészítési támogatásokra javaslattevés, szakmai viták szervezése.

A gazdasági felsőoktatásban az előkészítő szakasznak két gyenge pontja volt. Az egyik az, hogy az intézményekben folyó munka az akkreditációhoz igazodva előbbre tartott, mint a HEFOP keretében készült, egységesítést szolgáló anyagok elkészítése, így csak utólag lehetett bizonyos iterációkat végezni. A másik probléma pedig – amit már korábban említettünk – az volt, hogy nem együtt, összehangoltan készült az alapképzés és a mesterképzés tartalmi kidolgozása a részleteket illetően. Ennek egyik következménye az lett, hogy az első ciklus, az első három év tanterve zsúfolt lett, olyan témák is ide kerültek, amelyek felső ágra adekvátak, viszont az első szinten nem sikerül a szükséges ismereteket, készségeket kellő alapossággal oktatni.

A gazdasági felsőoktatásban – egy-két szak kivételével – a 2006/2007-es tanévben indult el az új képzési rendszerben való oktatás.

A STATISZTIKAOKTATÁS KERETEI A KORÁBBIAKHOZ VISZONYÍTVÁ

A BCE „Közgáz Campus”-án három képzési ágon – üzleti, közgazdasági és társadalomtudományi – 14 alapképzési szakon indult meg a 2006/2007-es tanévben, egy szakon pedig már az előző tanévben az osztott képzési rend első szakaszán az oktatás.

A BA és BSc képzésben a Statisztika című tárgy az általános alapozó modul módszertani kötelező tárgyai között szerepel, minden hallgató számára kötelező két féléves kurzus az üzleti és a közgazdasági képzési ág szakjain, illetve egy féléves kurzus a társadalomtudományi képzési ági szakokon.

Az oktatás keretei képzési ág, illetve szak bontásban a következők:

Képzési ág (Kar)	Alapképzési szak	Heti óraszám* (előadás + gyakorlat)	
		Statisztika I.	Statisztika II.
		2. félév	3. félév
Üzleti ág (Gazdálkodás-tudományi Kar)	Gazdálkodási és menedzsment	1+2	1+2
	Gazdaságinformatikus**	2+2	2+2
	Kereskedelem és marketing	1+2	1+2
	Nemzetközi gazdálkodási	1+2	1+2
	Pénzügy és számvitel**	2+2	2+2
	Turizmus és vendéglátás	1+2	1+2
Közgazdasági ág (Közgazdaság-tudományi Kar)	Alkalmazott közgazdaságtan	2+2	2+2
	Emberi erőforrások***	1+2	1+2
	Gazdaságelemzés	2+2	2+2
	Közszolgálati	2+2	2+2
Társadalom-tudományi ág**** (Társadalomtudományi Kar)	Kommunikáció és média-tudomány	2	
	Nemzetközi tanulmányok	2	
	Politológia	2	
	Szociológia	2	
	Társadalmi tanulmányok	2	

*Az oktatás időszáv rendszerben történik (az időszáv 80 perces időtartamú oktatási egység, amely két órának felel meg).

**A közgazdasági ági statisztikát tanulja.

***Az üzleti ági statisztikát tanulja.

****A társadalomtudományi képzési ágon a tárgy neve Statisztika.

A statisztika tárgyak oktatására a korábbiaknál – az egyetemi szintű közgazdász-képzésben rendelkezésre álló óraszámnál – kisebb órakeret áll a tanszék rendelkezésére.

A közgazdász-képzés előző tantervében a Statisztika I. oktatására heti 1 időszáv (az időszáv akkor 75 perces időtartamú oktatási egység volt) előadás és 1 időszáv gyakorlat, a Statisztika II. oktatására pedig heti 3 időszáv (1 sáv előadás, 2 sáv gyakorlat) állt rendelkezésre. Mindkét félév vizsgával zárult, s a statisztika a matematikai tárgyakkal együtt a módszertani szigorlat részét képezte.

Az óraszámcsökkenés az üzleti és a közgazdasági ágat eltérő mértékben érintette. A közgazdasági ágon a Statisztika II. oktatási kerete heti egy időszávval (2 órával) csökkent; az üzleti ágon mindkét félévben redukálódott a keret, a Statisztika I. oktatása heti egy órával csökkent (csak kéthetente van előadás), a Statisztika II. tárgy időkerete pedig lényegében felére esett vissza. Összességében tehát az alapstatisztika oktatási időkerete a közgazdasági ágon 20 százalékkal, az üzleti ágon 40 százalékkal lett

kevesebb, ami lényegében a bolognai elvnek megfelelő képzési struktúra következménye. Véleményünk szerint a közgazdász jellegű mesterképzésben résztvevő hallgatók számára ennél mélyebb alapstatisztikára van szükség, biztosítani kellene tehát felvezető, illetve kiegészítő formában e többlet oktatását.

A STATISZTIKAOKTATÁS FŐBB CÉLKITŰZÉSEI, A TANANYAG TARTALMA

A statisztika alaptárgyak oktatásának deklarált célja, hogy a hallgatók

- olvasni tudjanak a statisztikából;
- ismerjék a statisztikai adatforrásokat;
- a szaktárgyak tanulásában, később pedig mindennapi munkájukban használni tudják a standard statisztikai módszertani eszközöket, és helyesen értelmezzék a kapott eredményeket;
- statisztikai műveltsége, statisztikai kultúrája erősödjön.

A korábbi, egyetemi szintű közgazdászképzésben az oktatás – az intenzív módszertani programban résztvevők kivételével – egységes tematika szerint, azonos óraszámban történt. A mintegy 1000–1100 fő előadásai három részre bontva, a gyakorlatok pedig körülbelül 25 csoportra osztva történtek.

A rendelkezésre álló időkeret és a bolognai rendszerű képzési cél tükrében a statisztika tanszék a HEFOP keretében újragondolta az oktatandó tananyagot, annak félévek közötti elosztását. Az üzleti és a közgazdasági ági oktatásban eltérő részletességgel és mélységben a következő tematikák alapján történik az oktatás.

STATISZTIKA I.

A statisztika bevezető fogalmai (adatok, sokaság, ismérv, mérési skálák). A valóság statisztikai leképezése. Adatszerzési és adathasznosítási módok, adatforrások. Egyszerű elemzési eszközök (a viszonyszámok rendszere és összefüggései, grafikus ábrázolás). Leíró statisztika (kvantilisok, középértékek, szóródási mutatók, alakmutatók, heterogén sokaságok elemzése, az ismérvek közötti kapcsolat fogalma, fajtái és jellemzése). Standardizálás és indexszámítás. Bevezetés az idősorok elemzésébe (elemi módszerek, trendszámítás, a szezonális vizsgálata). A hivatalos statisztikai szolgálat működése és információs rendszere. A statisztikai tevékenység etikája.

STATISZTIKA II.

A mintavétel elmélete. Mintavételi eljárások és azok néhány jellegzetes gyakorlati alkalmazása. A sokaság legfőbb jellemzőinek pont- és intervallumbecslése különféle mintavételi módok esetén. A hibaszámítás és az intervallumbecslés általános módszere. A hipotézisvizsgálat célja és gondolatmenete. A legfontosabb paraméteres és nemparaméteres próbák. Két- és többváltozós korreláció- és regresszióelemzés. Néhány jellegzetes gyakorlati alkalmazás.

A társadalomtudományi ágon a Statisztika című tárgy nagyrészt a Statisztika I. tárgy tematikáját fedi le, némi mintavételi kitekintéssel.

A tárgyak oktatása során súlyt helyez a tanszék a statisztikai programcsomagok, az Excel táblázatkezelő program nyújtotta lehetőségek megismertetésére. Az alapstatisztika oktatásában a gyakorlatok nem számítógépes termekben folynak, de bizonyos módszerek alkalmazását a tantermekben az Excel-lel mutatjuk be, valamint támaszkodunk különböző programokkal készült gépi outputok olvasásának, értékelésének, elemzésének gyakoroltatására.

SZÁMONKÉRÉS

A számonkérés formájaként a tömegoktatás keretei között a tanszék a nagyobb egyetemeséget biztosító írásbeli vizsgáztatást jelölte meg.

EDDIGI TAPASZTALATOK

Az e képzési rendszerben eltelt rövid idő miatt csak kezdeti tapasztalatokról tudunk szólni, elsősorban az előadások látogatottsága, illetve a gyakorlatok hasznosítása vonatkozásában.

A heti (közgazdasági ág), illetve a kéthetenkénti előadásokon az adott témakör gerince, lényegében az elméleti kérdések – többségükben számanyaggal, gyakorlati alkalmazási területek illusztrálásával – kerülnek tárgyalásra. Az előadások látogatottsága a félévtől, témától függően változó. A Statisztika I. tárgy esetén, az első évfolyamon 50–80 százalék, a Statisztika II. tárgynál (második évfolyam) viszont az előbbinél lényegesen alacsonyabb a részvételi arány.

Mi a probléma az előadásokkal? Sokak véleménye szerint a nagy előadás, mint oktatási forma „válságban van”, nem elég hatékony, ugyanis az előadó néhány közbeiktatott kérdése mellett sem igényel folyamatos interaktivitást a hallgatótól, tömeges és anonim az adott létszám mellett. Gyakran elhangzik, hogy a tanulás egyéb forrásai (a jó tankönyvek, a didaktikus példatárak és gyakorlatok) elegendőek a felkészüléshez. Azok a hallgatók, akik azért hallgatják a statisztikai előadásokat, hogy könnyebben és jobban megértsék a tananyagot, illetve jó színvonalon kívánják e tárgyat elsajátítani, és együttműködő partnerként vesznek részt az előadásokon, hasznosnak tartják és látogatják is az órát.

Sok olyan hallgató van, akik azonban úgy ítélik meg, hogy számukra elegendő a tankönyv, ez helyettesíti az előadást, ezért időtakarékoságból kihagyják az előadásokat. Nem is kevés számban, olyanok is vannak a hallgatók között, akik „elveszítik a fonalat”, ugyanis bizonyos tantárgyaknál, így a statisztikánál is az egyes anyagrészek egymásra épülnek, a lemaradás egyre nő, és nem tudják követni, hasznosítani az előadáson hallottakat.

Az alacsony előadás látogatási arányban minden bizonnyal szerepet játszik az a tény is, hogy a korábbi évektől eltérően – amikor is a hallgatók csak a számanyagot (amivel az előadó dolgozik) tölthették le a tanszék honlapjáról – a tanszék félév elején az egész félévi előadások anyagát is felteszi a honlapra.

A gyakorlatok látogatottsága lényegesen jobb, mint az előadásoké. A gyakorlatok feladata, hogy a hallgatók előzetes felkészülése során (az előadás anyagából, a tankönyvből) felmerült problémákat tisztázzák, a statisztikai módszerek alkalmazását a hallgatók számanyagokkal, konkrét példákkal gyakorolják, hogy készségszinten elsajátítsák azokat, a mérőszámokat pontosan értelmezzék, a kapott eredményekből helyes következtetéseket vonjanak le, erősítsék a statisztikai szemléletet, felismerjék a statisztikai visszaéléseket, félreértelmezéseket. A valóság azonban ennél az oktatási formánál is árnyaltabb, ellentmondásokkal terhelt. Annak ellenére, hogy a jelenléte ennél az oktatási formánál sem ellenőrizzük adminisztratív úton, a foglalkozásokon való részvétel összességében az évfolyam létszámát tekintve 65 és 100 százalék közötti. A hallgatók a félév elején a tárgyfelvétel során tervezik, alakítják órarendjüket, amely természetesen nem lehet minden tárgy vonatkozásában ideális a központilag megadott létszámkorlátok, illetve az időbeli ütközések miatt, ezért fordul elő sok esetben, hogy a hallgató nem a saját csoportjába jár gyakorlatra. Vannak különösen kedvelt időpontok és oktatók, amikor, illetve akinek a csoportjába 50 fő is megjelenik a gyakorlaton, ugyanakkor például a pénteki napon, illetve a késő délutáni órákban tartott gyakorlatok létszáma általában alacsonyabb.

Nagyobb problémát okoz azonban az, hogy a hallgatók nem kis hányada előzetes felkészülés nélkül, vagy nem kellő felkészüléssel jelenik meg a gyakorlaton, és érdemben nem tud aktívan bekapcsolódni az ott folyó munkába, nem is tudja megfelelő módon hasznosítani a gyakorlatot. A szemináriumvezető, szem előtt tartva a fesz időbeosztást és az elvégzendő feladatokat, lényegében azokra a hallgatókra építve vezeti a gyakorlatot, akik képesek az interaktív munkára. A gyakorlaton részt vevő hallgatóknak azonban csak nagyon kis hányada sorolható ebbe a csoportba. A gyakorlatvezetők közül többen külön otthoni munka, házi feladat adásával is próbálják erősíteni a folyamatosabb évközi munkát.

Az alapoktatásban gyakorlatvezetés formájában mintegy 15–20, oktatók mellé rendelt demonstrátor is részt vesz. Az egységes gyakorlatvezetést nagyban segítik a részletes ütemezések, gyakorlatprogramok, oktatási segédletek.

Az alapoktatás területén a fő kihívást a minőségi fejlesztés, a hatékonyság növelése képezi. Az új tankönyvek megjelenése keretet ad a bolognai oktatásnak. A fő feladatot a hallgatói munka folyamatosságának, a gyakorlatokra való előzetes felkészülésnek és azon való aktivitásnak a biztosítása jelenti, azaz összességében a hallgatói tanulási szokások, a hozzáállás megváltoztatása szükséges. A hallgatói munka kereteinek formálásában természetesen a tanszéknek, az oktatóknak fontos szerepet kell vállalniuk.

IRODALOM

HEFOP Munkabizottságok anyagai, 2005–2006.

Kerékgyártó Györgyné–Vita László (2007): „A statisztika oktatása a többciklusú egyetemi képzésben”. *Köz-gazdaság* 2(1)

Kerékgyártó Györgyné (2005): „A statisztika alaptárgy oktatása a Budapesti Corvinus Egyetem közgazdasági karain”. *Statisztikai Szemle* 83(6)

Rappai Gábor (2005): „A Bologna-folyamat kihívásai a statisztika felsőfokú oktatása számára”. *Statisztikai Szemle* 83(6)